

OSTVARIVANJE I KORIŠĆENJE PRAVA NA PENZIJU ODREĐENIH KATEGORIJA OSIGURANIKA (PRIMENA ČL. 42, 43, I 79. ZAKONA O PENZIJSKOM I INVALIDSKOM OSIGURANJU)

Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju („Sl. glasnik RS”, br. 101/10 u daljem tekstu: Zakon), koji je stupio na snagu 01. januara tekuće godine, **izmenjene su i dopunjene odredbe kojima je regulisano ostvarivanje prava na penziju određenih kategorija osiguranika pod posebnim uslovima.** Odredbe Zakona koje se odnose na profesionalna vojna lica prema propisima o Vojsci Srbije, primenjivaće se počev od 01. januara 2012. godine.

Osiguranici koji mogu da ostvare pravo na penziju pod posebnim uslovima su:

- policijski službenici – uniformisana ovlašćena službena lica i policijski službenici koji rade na posebno složenim, specifičnim, odnosno operativnim poslovima;
- zaposleni u Ministarstvu spoljnih poslova;
- pripadnici Bezbedonosno-informativne agencije, pripadnici Vojnobezbedonosne agencije i Vojnoobaveštajne agencije;
- zaposleni u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija;
- ovlašćena službena lica Poreske policije u smislu propisa o poreskoj administraciji;
- profesionalna vojna lica prema propisima o Vojsci Srbije i
- ostali policijski službenici.

Pod policijskim službenicima koji rade na poslovima na kojima opasnost po život i zdravlje, odgovornost i težina, priroda i posebni uslovi rada bitno utiču na smanjenje radne sposobnosti, u smislu **Zakona o policiji** („Sl. glasnik RS”, br. 101/05) smatraju se:

- uniformisani i neuniformisani zaposleni koji primenjuju policijska ovlašćenja (ovlašćena službena lica);
- zaposleni na posebnim ili određenim dužnostima čiji su poslovi u neposrednoj vezi sa policijskim poslovima i obuhvataju poslove protivpožarne zaštite, izdavanja oružja, posebne registracije i izdavanje dozvola, izdavanja i evi-

dencije poverljivih identifikacionih dokumenata, krivičnih evidencija i drugih posebnih evidencija, kao i druge poslove koji imaju bezbedonosni i poverljivi karakter i koje ministar unutrašnjih poslova može ovlastiti da obavljaju određene policijske poslove.

Ove kategorije osiguranika mogu pod posebnim uslovima da ostvare pravo na penziju samo ako rade na poslovima na kojima se staž osiguranja računa sa uvećanim trajanjem.

Članom 55. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju predviđeno je da se zaposlenom u Ministarstvu unutrašnjih poslova, pripadniku Bezbedonosno-informativne agencije, pripadniku Vojnobezbedonosne agencije i Vojnoobaveštajne agencije, zaposlenom u Ministarstvu spoljnih poslova koji radi na određenim poslovima pod posebnim uslovima, profesionalnom vojnom licu prema propisima o Vojsci Srbije, zaposlenom u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija, ovlašćenom službenom licu Poreske policije u smislu propisa o poreskoj administraciji, **svakih 12 meseci efektivno provedenih na tim poslovima računa najviše kao 16 meseci staža osiguranja, u zavisnosti od težine poslova, pod uslovom da su u skladu sa članom 54. Zakona, na tim poslovima efektivno proveli ukupno najmanje 10 godina, odnosno ukupno najmanje 5 godina ako se radi o gubitku radne sposobnosti.** Nadležni ministar, sporazumno sa ministrom nadležnim za poslove penzijskog i invalidskog osiguranja, **utvrđuje radna mesta i poslove na kojima se u Ministarstvu unutrašnjih poslova, civilnom licu na službi u Vojsci Srbije i profesionalnom vojnom licu prema propisima o Vojsci Srbije, svakih 12 meseci efektivno računa kao 18 meseci staža osiguranja.**

Član 43. Zakona propisuje postepeno podizanje starosne granice kod ostvarivanja prava na starosnu penziju sa 53 na 55

godina života, staža osiguranja sa 20 na 25 godina i vremena efektivno provedenog na radnim mestima na kojima se staž osiguranja računa sa uvećanim trajanjem sa 10 na 15 godina.

Osiguranik iz člana 42. tačke od 1) do 6) Zakona stiče pravo na starosnu penziju pod sledećim kumulativno propisanim uslovima:

- da mu je prestalo zaposlenje s pravom na penziju pre ispunjenja opštih uslova za sticanje prava na starosnu penziju propisanih članom 19. Zakona;
- da je navršio najmanje 55 godina života;
- da je navršio 25 godina staža osiguranja, od čega najmanje 15 godina efektivno provedenih na radnim mestima na kojima se staž osiguranja računa sa uvećanim trajanjem u organu iz člana 42. Zakona. Propisani uslovi u pogledu navršenog staža osiguranja cene se tako što se uzima u obzir, odnosno sabira staž osiguranja navršen u bilo kojem organu iz člana 42. Zakona, što je od posebnog značaja za osiguranike koji su menjali poslodavce;
- da je u momentu ostvarivanja prava ovlašćeno lice, odnosno zaposleni iz člana 42. Zakona.

Članom 43. stav 4. i 5. predviđeno je da profesionalna vojna lica, policijski službenici - pripadnici specijalnih jedinica policije, Bezbedonosno-informativne agencije, Vojnobezbedonosne agencije i Vojnoobaveštajne agencije pravo na starosnu penziju stiču i pod sledećim uslovima:

- podoficir i oficir do čina pukovnika kada navršu 40 godina penzijskog staža i najmanje 53 godine života;
- oficir čina pukovnika kada navršu 40 godina penzijskog staža i najmanje 54 godine života;
- policijski službenici - pripadnici specijalnih jedinica policije, pripadnici Bezbedonosno-informativne agencije, pripadnici Vojnobezbedonosne agencije i Vojnoobaveštajne agencije koji rade na posebno složenim, specifičnim, odnosno operativnim poslovima, kad navršu najmanje 53 godine života i 20 godina efektivno provedenih na tim poslovima.

Za osiguranika iz člana 42. tačka 7) Zakona, odnosno policijskog službenika koji radi na radnim mestima odnosno poslovima na kojima se staž osiguranja računa sa uvećanim trajanjem, uslovi za ostvarivanje

prava na starosnu penziju propisani su kumulativno:

- da mu je prestalo zaposlenje s pravom na penziju pre ispunjenja opštih uslova za sticanje prava na starosnu penziju propisanih članom 19. Zakona;
- da je navršio najmanje 60 godina života;
- da je navršio 25 godina staža osiguranja od čega najmanje 15 godina efektivno provedenih na radnim mestima na kojima se staž osiguranja računa sa uvećanim trajanjem, u organu iz člana 42. Zakona i
- da je u momentu ostvarivanja prava ovlašćeno službeno lice, odnosno zaposleni iz člana 42. Zakona.

Starosna granica od 60 godina će biti uslov za ostvarivanje prava na starosnu penziju tek 2022. godine, do kada će se postepeno podizati počev od tekuće godine, svake godine za po 4 meseca, a od 2017. godine za po 6 meseci.

Što se tiče utvrđivanja visine prava na penziju, starosna odnosno invalidska penzija određuje se u skladu sa odredbama člana 61. Zakona, a lični bodovi se utvrđuju na način predviđen članovima od 62. do 70. Zakona, s tim što se za izračunavanje godišnjeg ličnog koeficijenta ne uzima period od 01. januara 1970. godine, već period od 01. januara 1996. godine. Podaci o penzijskom stažu navršenom zaključno sa 31. decembrom 1995. godine ovih osiguranika, kao i podaci o promenama tih podataka unose se u matičnu evidenciju osiguranicima, na osnovu prijave podataka o penzijskom stažu. Dakle, izračunavanje godišnjeg ličnog koeficijenta vršiće se isključivo na osnovu zarada, osnovica osiguranja, kao i ugovorenih naknada ostvarenih od 01. januara 1996. godine.

Iznos penzije utvrđen na ovaj način se kao i do sada, uvećava za 20% i predstavlja ukupan iznos penzije za ovu kategoriju osiguranika.

Novina je i odredba člana 79. stav 4. koja i osiguranicima koji stiču pravo na penziju pod opštim propisima a zaposleni s u organu iz člana 42. Zakona zbog dugo godišnjeg rada u tim organima (najmanje 20 godina) obezbeđuje obračun penzije kao i osiguranicima koji pravo na penziju ostvaruju pod posebnim uslovima, s tim što nemaju pravo na uvećanje od 20%.

Iznos penzije obračunat na način propisan članom 79. Zakona ne može biti viši od iznosa utvrđenog u članu 78, jer je propisano da se najviši iznos penzije određuje tako što lični koeficijent ne može iznositi više od 3,8.

Osiguranik koji u trenutku ostvarivanja prava na penziju nema svojstvo osiguranika iz člana 42. Zakona, a koji je to svojstvo imao u toku radnog veka, stiče i ostvaruje pravo na penziju po opštim propisima.

STRUČNA MIŠLJENJA MINISTARSTVA FINANSIJA

OBAVEZA PLAĆANJA GODIŠNJEG POREZA NA DOHODAK GRAĐANA STRANCA – REZIDENTA

Republika Srbija
MINISTARSTVO FINANSIJA
Broj: 413-00-3241/2010-04
Beograd, 21.12.2010. god.

Prema odredbi člana 87. stav 1. Zakona o porezu na dohodak građana („Sl. glasnik RS”, br. 24/01, 80/02, 135/04, 62/06, 65/06 – ispravka, 31/09, 44/09 i 18/10, u daljem tekstu: Zakon), **godišnji porez na dohodak građana plaćaju fizička lica – rezidenti, uključujući i stranca – rezidenta, koji su u kalendarskoj godini ostvarili dohodak veći od trostrukog iznosa prosečne godišnje zarade** po zaposlenom isplaćene u Republici u godini za koju se utvrđuje porez, prema podacima republičkog organa nadležnog za poslove statistike.

Dohotkom iz stava 1. člana 87. Zakona smatra se godišnji zbir:

- 1) zarada iz čl. 13. do 146. ovog zakona;
- 2) oporezivog prihoda od samostalne delatnosti iz čl. 33. i 40. ovog zakona;
- 3) oporezivog prihoda od autorskih i srodnih prava i prava industrijske svojine iz čl. 55. i 60. ovog zakona;
- 4) oporezivog prihoda od nepokretnosti iz čl. 68. i 70. ovog zakona;
- 5) oporezivog prihoda od davanja u zakup pokretnih stvari iz člana 82. st. 3. do 5. ovog zakona;
- 6) oporezivog prihoda od osiguranja lica iz člana 84. st. 2. i 3. ovog zakona;
- 7) oporezivog prihoda sportista i sportskih stručnjaka iz člana 84a ovog zakona;
- 8) oporezivih drugih prihoda iz člana 85. ovog zakona;
- 9) prihoda po osnovima iz tač. 1) do 8) ovog stava, ostvarenih i oporezovanih u drugoj državi.

Imajući u vidu mišljenje Ministarstva finansija broj 413-00-3047/2010-04 od 19. oktobra 2010.

godine, koje je dato u predmetnom slučaju, prema kome prihod koji ostvari stranac – fizičko lice iz države članice Evropske unije koji privremeno radi na teritoriji Republike Srbije po osnovu radnog angažovanja kao stručnjak uključen u poslove izvršavanja ugovora koji je finansiran iz IPA fondova Evropske komisije radi realizacije projekta „Podrška infrastrukturnim projektima – tehnička pomoć (EuropeAid/128073/C/SER/MULTI)” i koji, saglasno odredbi člana 26. stav 2. tačka v) Okvirnog sporazuma o IPA, izvršava ugovore koje finansira Zajednica, ne podleže obavezi plaćanja poreza na dohodak građana u Republici Srbiji, Ministarstvo finansija je mišljenja da se to **oslobođenje od plaćanja poreza na dohodak građana u Republici Srbiji odnosi na sve vrste prihoda koji su saglasno odredbama Zakona o porezu na dohodak građana predmet oporezivanja, pa se samim tim odnosi i na godišnji porez na dohodak građana (čl. 5, 87, 88. i 89. tog zakona).**

Bilten službenih objašnjenja i stručnih mišljenja za primenu finansijskih propisa, br. 2/2012.

PORESKI TRETMAN DNEVNICA ZA SLUŽBENA PUTOVANJA REKTORA I PROREKTORA UNIVERZITETA

Republika Srbija
MINISTARSTVO FINANSIJA
Broj: 413-00-2369/2010-04
Beograd, 14.1.2011. god.

Prema navodima iz dopisa, rektor i prorektor Univerziteta ostvaruju dnevnice za službena putovanja koja se realizuju u okviru globalne politike Ministarstva prosvete u oblasti visokog obrazovanja. Rektor i prorektor svoje zarade ostvaruju na fakultetu, a na Univerzitetu dodatno za obavljanje ovih funkcija. Navodi se da sredstva za zarade i dodatke, i fakulteta i Univerziteta, potiču iz istog izvora, odnosno budžeta, kao i sredstva za službena putovanja.

Zakonom o porezu na dohodak građana („Sl. glasnik RS”, br. 24/01, 80/02, 135/04, 62/06, 65/06 – ispravka, 31/09, 44/09 i 18/10, u daljem

tekstu: Zakon) propisano je da porez na dohodak građana plaćaju fizička lica na prihode iz svih izvora sem onih koji su posebno izuzeti tim zakonom.

Odredbom člana 85. stav 1. tač. 11) i 13) Zakona propisano je **da se ostalim prihodima**, u smislu tog zakona, **smatraju i drugi prihodi koji po svojoj prirodi čine dohodak fizičkih lica, a naročito, pored ostalog, davanja fizičkim licima** (koja po svojoj prirodi čine dohodak fizičkog lica), **kao i naknade troškova i drugi rashodi licima koja nisu zaposlena kod isplatioca.**

Porez na druge prihode, saglasno odredbi člana 85. stav 4. Zakona, **ne plaća se na dokumentovane naknade troškova po osnovu službenih putovanja**, najviše do iznosa tih troškova koji su izuzeti od plaćanja poreza na zarade za zaposlene po članu 18. stav 1. tač. 2) do 4) Zakona, **ako se isplata vrši fizičkim licima koja nisu zaposlena kod isplatioca i to:**

1) upućenim, odnosno pozvanim od strane državnog organa ili organizacije, sa pravom naknade troškova, nezavisno od toga iz kojih sredstava se vrši isplata;

2) članovima predstavničkih i izvršnih tela Republike, teritorijalne autonomije i lokalne samouprave, u vezi sa vršenjem funkcije;

3) upućenim na rad u Republiku, po nalogu inostranog poslodavca, a u vezi sa delatnošću domaćeg isplatioca;

4) ako dobrovoljno, odnosno po pozivu saraduju u humanitarne, zdravstvene, vaspitno-obrazovne, kulturne, sportske, naučno-istraživačke, verske i druge svrhe, odnosno saraduju u sindikalnim organizacijama, privrednim komorama, političkim strankama, savezima i udruženjima, nevladinim i u drugim nedobitnim organizacijama, pri čemu ne ostvaruju bilo koju drugu naknadu po osnovu te saradnje.

Pomenutom odredbom člana 18. Zakona, kojom je uređeno pravo na poresko oslobođenje po osnovu određenih primanja koja su inače pred-

met oporezivanja porezom na zarade, stavom 1. tačka 2) propisano je da se ne plaća porez na zarade na primanja zaposlenog po osnovu dnevnice za službeno putovanje u zemlji do iznosa od 1.557 dinara, odnosno dnevnicu za službeno putovanje u inostranstvo do iznosa propisanog od strane nadležnog državnog organa.

Imajući u vidu odredbe Zakona i navode u predmetnom slučaju, na primanja fizičkoga lica (konkretno, rektora i prorektora Univerziteta) koja ostvaruju do visine neoporezivog iznosa po osnovu naknade troškova u vidu dnevnice za službeno putovanja koja se realizuju u okviru globalne politike Ministarstva prosvete u oblasti visokog obrazovanja, u slučaju kad su ta fizička lica upućena, odnosno pozvana od strane državnog organa ili organizacije, prema mišljenju Ministarstva finansija, ne plaća se porez na dohodak građana na druge prihode saglasno odredbi člana 85. stav 4. tačka 1) Zakona. Na deo iznosa propisanog neoporezivog iznosa obračunava se plaća porez na drugi prihod.

Međutim, ukoliko nisu ispunjeni prethodno navedeni uslovi iz odredbe člana 85. stav 4. tačka 1) Zakona, naknada troškova službenog putovanja u vidu dnevnice u celosti podleže oporezivanju, saglasno odredbi člana 85. stav 1. tač. 11) i 13) Zakona, kojom je propisano da se ostalim prihodima u smislu ovog zakona smatraju davanja fizičkim licima, kao i naknade troškova i drugi rashodi licima koja nisu zaposlena kod isplatioca.

Porez na ostale prihode obračunava se po stopi od 20%, koja se primenjuje na oporezivi prihod kao razliku između bruto prihoda i normiranih troškova u visini od 20%.

Porez na ostale – druge prihode obračunava se po odbitku, što znači da za svakog obveznika i za svaki pojedinačno isplaćen prihod isplatioc obračunava, obustavlja i uplaćuje na propisane račune u trenutku isplate prihoda, skladu sa propisima koji važe na dan isplate prihoda (čl. 99. i 101. zakona).

SUDSKA PRAKSA ODELJENJA RADNIH SPOROVA PRVOG OSNOVNOG SUDA U BEOGRADU

NAKNADA ŠTETE ZBOG NEISKORIŠĆENOG GODIŠNJEG ODMORA

Radniku mora biti omogućeno korišćenje godišnjeg odmora i pre nego što je doneto rešenje kojim mu se otkazuje ugovor o radu, kao tehnološkom višku, pa ukoliko radnik, krivicom poslodavca, nije iskoristio godišnji odmor, pripada mu pravo na naknadu štete u visini naknade zarade koju bi ostvario da je koristio godišnji odmor.

Odredbom člana 68. stav 1. *Zakona o radu* („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 24/05 i 61/05) propisano je da zaposleni ima pravo na godišnji odmor, a prema stavu 4. istog člana zaposleni ne može da se odrekne prava na godišnji odmor, niti mu se to pravo može uskratiti. Odredbom člana 75. stav 1. *Zakona o radu* propisano je da u zavisnosti od potrebe posla, poslodavac odlučuje o vremenu korišćenja godišnjeg odmora, uz prethodnu konsultaciju zaposlenog, a prema stavu 3. istog člana, ako poslodavac ne dostavi zaposlenom rešenje, smatra se da je zaposlenom uskratio pravo na godišnji odmor. Prema odredbi čl. 76. istog zakona, ako krivicom poslodavca zaposleni ne koristi godišnji odmor, ima pravo na naknadu štete u visini prosečne zarade u prethodna tri meseca utvrđene opštim aktom i ugovorom o radu. U konkretnom slučaju, tužilja krivicom poslodavca nije iskoristila godišnji odmor za 20... godinu, pa je ovakvo postupanje tuženog, u smislu navedene odredbe člana 76. *Zakona o radu* i opštih pravila o odgovornosti za štetu propisanih odredbom člana 154. stav 1. i 172. *Zakona o obligacionim odnosima*, osnov odgovornosti tuženog za štetu koju tužilja trpi zbog neiskorišćenog godišnjeg odmora. Odgovornost tuženog se sastoji u tome što je on odgovoran za organizaciju rada, pa je samim tim obavezan da zaposlenom organizuje i obezbedi korišćenje prava iz radnog odnosa, a u ovom slučaju godišnjeg odmora, kojeg se zaposleni ne može odreći niti mu se to pravo može uskratiti. Tužilja je stekla pravo na korišćenje godišnjeg odmora za 20... godinu, pa joj to pravo nije moglo biti uskraćeno, već joj je moralo biti omogućeno korišćenje godišnjeg odmora i to pre nego što je doneto rešenje o otkazu ugovora o radu, kojim joj

je prestao radni odnos, kao tehnološkom višku. S toga, tužilji, u smislu odredbe čl. 76. *Zakona o radu*, pripada pravo na naknadu štete u visini naknade zarade koju bi ostvarila da je koristila godišnji odmor u punom iznosu.

Tužilja je bila u radnom odnosu na neodređeno vreme kod tuženog i ostvarila je pravo na godišnji odmor za 20... godinu. Odredbom člana 72. *Zakona o radu* propisano je da zaposleni ima pravo na dvanaestinu godišnjeg odmora (srazmeran deo) za mesec dana rada u kalendarskoj godini: 1) ako u kalendarskoj godini u kojoj je prvi put zasnovao radni odnos nema šest meseci neprekidnog rada; 2) ako u kalendarskoj godini nije stekao pravo na godišnji odmor zbog prekida radnog odnosa u smislu člana 68. stav 2. ovog zakona. Kako je tužilja bila u radnom odnosu na neodređeno vreme, na konkretnu situaciju ne mogu se primeniti odredbe o srazmernom delu godišnjeg odmora, pa je Apelacioni sud u Beogradu našao da je žalba tužilje osnovana, zbog čega je ožalbeno presuda preinačena u stavu drugom izreke i tuženi obavezan da tužilji isplati iznos sa zakonskom zateznom kamatom počev od ...02.20... godine pa do isplate.

KAŠNjenje U ISPLATI ZARADE

Poslodavac je pao u docnju ukoliko zaradu nije isplatio u utvrđenim rokovima pa radnik ima pravo na zakonsku zateznu kamatu za period dužničke docnje.

Naime, prema odredbi člana 110. stav 1. *Zakona o radu* („Službeni glasnik Republike Srbije“, broj 24/05) zarada se isplaćuje u rokovima utvrđenim opštim aktom i ugovorom o radu, najmanje jedanput mesečno, a najkasnije do kraja tekućeg meseca za prethodni mesec. U skladu sa ovom normom tuženi je, kao poslodavac, u odredbi člana 14. *Kolektivnog ugovora* utvrdio rokove za isplatu zarade, i to u dva dela: prvi deo najkasnije do petnaestog u mesecu, a drugi deo najkasnije do tridesetog (tridesetog prvog) u mesecu, za prethodni mesec. Tuženi, kao poslodavac, nije ispoštovao ove norme, već je zapao u docnju s obzirom da obavezu nije ispunio u roku određenom za ispunjenje, a shodno čl. 324. stav 1. *Zakona o*

obligacionim odnosima. Ovo zato što iako rok opominje, tuženi ga nije poštovao. Zato na osnovu pravilne primene odredbe člana 277. *Zakona o obligacionim odnosima* i člana 1. *Zakona o visini stope zatezne kamate*, tužilac ima pravo na zakonsku zateznu kamatu za period dužničke docnje u odnosu na svaki pojedinačni iznos glavnice i za period docnje, sve kao u sadržaju stava jedan izreke ožalbene presude. Kod ovih razloga ne može se po shvatanju ovog suda prihvatiti stav žalbe da je neosnovano dosuđena kamata po osnovu kašnjenja u isplati zarade, s obzirom da se zaposleni nije obraćao poslodavcu da mu se isplati kamata na isplaćene zarade sa zakašnjenjem, te da je sud propustio da utvrdi da li postoji krivica na strani tuženog. Ovi navodi žalbe su neosnovani, jer za primenu instituta kamate nije od značaja krivica, a docnja poslodavca kao dužnika je odmerena primenom naznačenih normi kolektivnog ugovora tuženog, koje za početak roka za isplatu zarade ne traže kao uslov podnošenje zahteva. S toga, pravno su bez značaja i dalji navodi žalbe da na strani tuženog ne postoji krivica za kašnjenje sa isplatom zarade i da je dokaz za to što je tuženo preduzeće privatizovano, a u 20... godini uplaćivana zarada. Ovo i zato što taj period nije predmet potraživanja.

UPLATA DOPRINOSA PO UGOVORU ZA VREME STUDIJA

Ukoliko se tuženi ugovorom obavezao da tužiocu za vreme studija omogući ostvarivanje prava iz zdravstvenog i penzijskog osiguranja, dužan je da saglasno navedenom ugovorom obračuna za tužioca pripadajuće poreze i doprinose za penzijsko i invalidsko osiguranje i da obračunate doprinose uplati u korist tužioca nadležnom fondu PIO zaposlenih.

Primenom odredbi člana 69. *Zakona o unutrašnjim poslovima*, člana 61. stav 1. *Zakona o radnim odnosima Republike Srbije* (važeći propisi u vreme upućivanja tužioca na školovanje) i člana 62. stav 1. tačka 2. *Zakona o radnim odnosima Republike Srbije*, u situaciji kada se tuženi članom 1. ugovora zaključenog sa tužiocem dana ...10.20... godine, jasno obavezao da će mu za vreme studija omogućiti ostvarivanje prava iz zdravstvenog i penzijskog osiguranja, i to počev od ...10.20... godine pa zaključno sa završetkom školske 20../20... godine, tuženi je obavezan da saglasno navedenom članu 1. ugovora, obračuna

za tužioca pripadajuće poreze i doprinose za penzijsko i invalidsko osiguranje u periodu od ...10.20... godine kada je tužilac započeo studije na višoj školi pa do ...10.20... godine kada je završena školska 20../20... godina. Tuženi je takođe u obavezi da obračunate doprinose uplati u korist tužioca nadležnom fondu penzijskog i invalidskog osiguranja zaposlenih, kao i da tužiocu u radnu knjižicu za navedeni period upiše i overi radni staž. S toga je pravilno postupio prvostepeni sud kada je odlučio kao u stavu prvom izreke ožalbene presude i usvojio tužbeni zahtev tužioca.

Navodi žalbe da je tužilac bio dužan da dostavi resornom ministarstvu pravosnažno rešenje nadležne filijale Republičkog fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje zaposlenih, doneto na osnovu člana 8. *Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju* koji je važio do 10.04.2003. godine, a kojim rešenjem bi tužilac ostvario pravo na produženo osiguranje i utvrđen iznos doprinosa koje resorno ministarstvo treba da uplati, nisu od uticaja. Ovo s toga što se tuženi članom 1. Ugovora zaključenog sa tužiocem dana ...10.20... godine jasno obavezao da će tužiocu za vreme studija omogućiti ostvarivanje prava iz zdravstvenog i penzijskog osiguranja, i to počev od ...10.20... godine pa zaključno sa završetkom školske 20../20.. godine, a tuženi nije dokazao da je navedeni ugovor raskinut ili poništen i da nije proizvodio pravno dejstvo među parničnim strankama kao ugovornim stranama.

PITANJA I ODGOVORI

PITANJA KOJA SE ODOSE NA OSTVARIVANJE NOVČANE NAKNADE PREKO NACIONALNE SLUŽBE ZA ZAPOSŁJAVANJE

Da li je prijavljivanje na evidenciju uslov za ostvarivanje prava na novčanu naknadu?

Da. Lice koje nije prijavljeno na evidenciju nezaposlenih lica ne može ostvariti pravo na novčanu naknadu.

Da li je privremeni prestanak statusa preduzetnika (privremeni prestanak rada radnje) osnov za novčanu naknadu?

Ne. Zaposlenom, a ni preduzetniku u ovom slučaju ne prestaje radni odnos, odnosno osiguranje, nego samo prava iz istog miruju. Ovo nije osnov za ostvarivanje prava na novčanu naknadu. Zaposlenima može prestati radni odnos kao tehnološkom višku.

Da li zaposleni kome je radni odnos prestao na osnovu pismenog sporazuma sa poslodavcem ima pravo na novčanu naknadu?

Ne. Zaposleni kome je radni odnos prestao po ovom osnovu nema pravo na novčanu naknadu.

Da li se zakonska otpremnina licima koja su utvrđena kao višak zaposlenih isplaćuje samo za godine provedene u radnom odnosu (efektivan radni staž) ili i za godine osiguranja po osnovu obavljanja samostalne ili poljoprivredne delatnosti?

Odredbom člana 158. *Zakona o radu* predviđeno je da se otpremnina isplaćuje za svaku navršenu godinu u radnom odnosu. Pod vremenom provedenim u radnom odnosu smatra se vreme za koje je zaposleni bio u radnom odnosu, u skladu sa propisima o radu i da je to vreme upisano u radnu knjižicu u rubriku „radni odnos”. Staž osiguranja po osnovu obavljanja samostalne ili poljoprivredne delatnosti ne može se smatrati radnim odnosom u smislu navedene zakonske odredbe.

Da li osnivač/član privrednog društva nad kojim je pokrenut postupak likvidacije i koji je sa istim danom istupio iz obaveznog osiguranja ima pravo na novčanu naknadu?

Da. Osnivač/član privrednog društva koji je bio obavezno osiguran i odjavljen je sa obaveznog socijalnog osiguranja sa danom pokretanja postupka likvidacije privrednog društava može ostvariti pravo na novčanu naknadu.

Da li zaposleni koji je višak zaposlenih, a koji se opredelio za novčanu naknadu u visini od 100 eura po godini staža ili 10 prosečnih zarada u privredi Republike, u skladu sa odlukom Vlade ima pravo na novčanu naknadu?

U postupku odlučivanja po zahtevu za novčanu naknadu utvrdiće se da li je iznos ovako isplaćene novčane naknade veći od iznosa otpremnine koju bi zaposleni ostvario u skladu sa *Zakonom o radu*, u kom slučaju zaposleni nema uslov za ostvarivanje prava na novčanu naknadu. Ako bi iznos otpremnine koji bi zaposleni ostvario u skladu sa *Zakonom o radu* bio veći od iznosa novčane naknade isplaćenog po odluci Vlade zaposleni ima pravo na novčanu naknadu.

PITANJA IZ OBLASTI ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA

Dijabetičar sam i primam insulin 2 puta dnevno. Da li postoji mogućnost da o trošku zdravstvenog osiguranja dobijam trake za merenje nivoa šećera u krvi?

Pravilnikom o medicinsko tehničkim pomagalicama, pravo na test trake za aparat (sa ili bez lanceta) imaju osigurana lica obolela od šećerne bolesti D. Melitussa-a koja se leče insulinom i to:

- Osigurana lica uzrasta do 26 godina;
- Trudnice (bez obzira na godine života), nezavisno od broja dnevnih doza insulina;
- Osigurana lica preko 26 godina života, na intenzivnoj - konvencionalnoj terapiji (4 ili više doza dnevno), 5050 traka mesečno.

Da li osiguranici imaju pravo na pratioca za vreme bolničkog lečenja?

Zakonom o zdravstvenom osiguranju utvrđeno je da pravo na pratioca za vreme stacionarnog lečenja i medicinske rehabilitacije, kada je to medicinski neophodno, imaju osigurana lica do navršanih 15 godina života, kao i lica starija od 15 godina života koja su teže duševno ili telesno ometena u razvoju. O pravu na pratioca ocenu donosi nadležna lekarska komisija.

Na koji način je moguće upućivanje na lečenje u inostranstvu?

Da bi pacijent imao izgleda na uspeh u postupku upućivanja na lečenje u inostranstvu, potrebno je nabaviti mišljenje referentne zdravstvene ustanove da je takvo lečenje u skladu sa važećim *Pravilnikom o uslovu i načinu upućivanja osiguranih lica na lečenje u inostranstvu*, da su iscrpljene mogućnosti lečenja u zemlji i da postoji mogućnost uspešnog lečenja u zdravstvenom centru u inostranstvu. Predlog referentne zdravstvene ustanove, koji čini prilog zahtevu stranke za upućivanje na lečenje u inostranstvu, razmatra nadležno veće lekarske komisije, koje donosi odluku o prihvatanju ili odbijanju.

Imam uput za stacionarno lečenje, ali mi u zdravstvenoj ustanovi kažu da nisam težak bolesnik i da zbog toga treba svakodnevno da putujem u ustanovu na lečenje. Kako ću da opravdam putne troškove, pošto imam uput za stacionarno lečenje, koji podrazumeva jedan odlazak do ustanove i jedan povratak iz nje?

Uput za stacionarno lečenje može da se odnosi i na dnevnu bolnicu, kada osigurano lice - pacijent ne leži u bolnici, već odlazi svakoga dana na odgovarajući tretman u sklopu bolnice. Potrebno je da ustanova izda potvrdu da se pacijent nalazi na bolničkom lečenju u dnevnoj bolnici i, po završetku lečenja, mu izda otpusnu listu. Ako je pacijent u radnom odnosu, lekar će mu izdati doznak za taj period.

PITANJA KOJA SE ODOSE NA DOBROVOLJNO ZDRAVSTVENO OSIGURANJE**Šta je to dobrovoljno zdravstveno osiguranje?**

Dobrovoljno zdravstveno osiguranje je osiguranje koje ugovarač osiguranja, odnosno osigura-

nik zaključuje slobodnom voljom sa Republičkim zavodom za zdravstveno osiguranje sa ciljem da sebi ili svojoj porodici obezbedi bolje ili drugačije uslove lečenja kao i da smanji rizik neplaniranih troškova lečenja.

Ko može biti osiguranik dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja RZZO?

Svako fizičko lice koje je osiguranik u obaveznom zdravstvenom osiguranju, što dokazuje ispravom o zdravstvenom osiguranju (zdravstvena knjižica), može sa Republičkim zavodom za zdravstveno osiguranje da zaključi ugovor o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju.

Mogu li da se osiguram u dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju iako nisam osiguranik obaveznog zdravstvenog osiguranja?

Osiguranik dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja RZZO može biti samo lice koje je osiguranik u obaveznom zdravstvenom osiguranju. Važeći *Zakon o zdravstvenom osiguranju* daje mogućnost uključivanja u obavezno zdravstveno osiguranje. Nakon što se uključite u obavezno zdravstveno, možete biti osiguranik i dobrovoljnog zdravstvenog RZZO.

Šta je od dokumentacije potrebno za zaključenje ugovora o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju?

Za zaključenje ugovora o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju neophodni su: lična karta ili pasoš ugovarača, isprava o zdravstvenom osiguranju (zdravstvena knjižica), popunjen i potpisar obrazac Ponude i dokaz o uplati premije.

Za pojedine vrste dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja može biti potrebna još neka dokumentacija, o čemu ćete biti obavešteni prilikom popunjavanja Ponude.

Da li pravno lice ili drugo fizičko lice može u ime osiguranika da zaključi ugovor o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju?

Drugo lice, pravno ili fizičko, može u ime osiguranika da zaključi ugovor o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju sa Republičkim zavodom za zdravstveno osiguranje. To lice je ugovarač osiguranja i u obavezi je da osiguravaču uplaćuje premiju osiguranja iz svojih sredstava ili na teret sredstava osiguranika.

Kakva je razlika između ugovora koje pojedinac zaključi sa RZZO i onih koje poslodavac zaključi za svoje radnike?

Grupno, odnosno kolektivno zaključivanje ugovora o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju ima značajnih prednosti. Kod grupnog, odnosno kolektivnog osiguravanja grupe ljudi (npr. zaposleni kod istog poslodavca, članovi udruženja i sl.) nema potrebe za dostavljanjem dodatne dokumentacije koja se inače, kod individualnog osiguranja, traži kao dokaz o zdravstvenom stanju osiguranika, plaćanje premije se vrši sa računa poslodavca ili administrativnom zabranom na zaradu osiguranika.

PITANJA I ODGOVORI U VEZI SA PRAVIMA, OBAVEZAMA I ODGOVORNOSTIMA ZAPOSLENIH I POSLODAVACA

Učešće u štrajku i bolovanje - Da li zaposleni koji učestvuju u štrajku, može da bude na bolovanju?

Članom 14. *Zakona o štrajku* („Službeni list SRJ”, br. 29/96 i „Sl. glasnik RS”, br. 101/05 - dr. zakon), predviđeno je da organizovanje štrajka, odnosno učešće u štrajku, pod uslovima utvrdjenim ovim zakonom, ne predstavlja povredu radne obaveze, ne može biti osnov za pokretanje postupka za utvrđivanje disciplinske i materijalne odgovornosti zaposlenog i ne može za posledicu imati prestanak radnog odnosa zaposlenog.

Zaposleni koji učestvuju u štrajku ostvaruje osnovna prava iz radnog odnosa, osim prava na zaradu, a prava iz socijalnog osiguranja - u skladu sa propisima o socijalnom osiguranju.

Zaposleni koji učestvuje u štrajku, može da prekine učešće u štrajku i da odsustvuje sa rada zbog privremene sprečenosti za rad prouzrokovane bolešću. U tom slučaju zaposleni se ne smatra učesnikom u štrajku, jer odsustvuje po osnovu privremene sprečenosti za rad prouzrokovane bolešću i ima pravo na naknadu zarade za vreme tog odsustvovanja.

Međutim, ako zaposleni koji odsustvuje sa rada zbog privremene sprečenosti za rad prouzrokovane bolešću istovremeno učestvuje u štrajku, tako što se pojavljuje na mestu okupljanja ako se štrajk ispoljava okupljanjem zaposlenih, poslodavac može da podnese zahtev nadležnom zdravstvenom organu radi utvrđivanja zdravstvene sposobnosti zaposlenog, u skladu sa zakonom (član 103. stav 5. *Zakona o radu*).

(Ministarstvo rada i socijalne politike; mart 2011. god.)

Minimum procesa rada u slučaju štrajka - Koji je minimum procesa rada u slučaju štrajka?

U skladu sa članom 61. *Ustava Republike Srbije* („Sl. glasnik RS”, broj 98/06) zaposleni imaju pravo na štrajk, u skladu sa zakonom i kolektivnim ugovorom. Pravo na štrajk može biti ograničeno samo zakonom, shodno prirodi ili vrsti delatnosti.

Članom 10. *Zakona o štrajku* („Službeni list SRJ”, broj 29/96 i „Sl. glasnik RS”, broj 101/05 - dr. zakon) predviđeno je da se način obezbeđivanja minimuma procesa rada, u smislu st. 1. i 2. ovog člana, utvrđuje opštim aktom poslodavca, u skladu sa kolektivnim ugovorom.

Prilikom davanja mišljenja o primeni ovog člana, treba imati na umu da je *Zakon o štrajku* donet 1996. godine i da su u vreme njegovog donošenja važili propisi koji su pitanje kolektivnih ugovora na drugačiji način regulisali u odnosu na propise koji su trenutno na snazi.

Naime, prema trenutno važećem *Zakonu o radu*, zaključivanje kolektivnog ugovora nije obavezno, pa ako kolektivni ugovor ne bude zaključen iz razloga navedenih u članu 3. *Zakona o radu*, poslodavac može doneti pravilnik o radu kojim će se regulisati prava, obaveze i odgovornosti po osnovu rada.

Stoga smo mišljenja da ako kolektivni ugovor nije donet, odnosno ako nije donet sporazum sindikata i poslodavca koji je predviđen kolektivnim ugovorom, nema smetnje da poslodavac, to jest upravni odbor, donese opšti akt kojim će se utvrditi način obezbeđivanja minimuma procesa rada.

Takođe, direktor ima prava da u skladu sa članom 10. stav 5. *Zakona o štrajku* odredi zaposlene koji su dužni da rade za vreme štrajka radi obezbeđivanja minimuma procesa rada u smislu st. 1-3. ovog člana, po pribavljenom mišljenju štrajkačkog odbora.

Pri utvrđivanju minimuma procesa rada treba voditi računa o tome da minimum procesa rada treba ograničiti samo na one poslove kojima se obezbeđuje sigurnost ljudi i imovine, ili su nezamenljiv uslov života i rada građana, ili rada drugog preduzeća, odnosno pravnog ili fizičkog lica koje obavlja privrednu ili drugu delatnost ili uslugu, kao što je to navedeno u članu 10. stav 1. *Zakona o štrajku*.

Mišljenja smo da ako je poslodavac postupio na način prethodno naveden u ovom mišljenju, a zaposleni odbije da izvrši nalog poslodavca izdat radi obezbeđivanja minimuma procesa rada, čini povredu radne dužnosti za koju se može izreći mera prestanka radnog odnosa, kao što je to i

predviđeno članom 18. stav 3. *Zakona o štrajku*. Takođe, organizatori štrajka, odnosno učesnici u štrajku koji nije organizovan u skladu sa ovim zakonom neće uživati zaštitu predviđenu članom 14. Zakona.

Članom 15. stav 1. *Zakona o štrajku* predviđeno je da u toku štrajka organizovanog pod uslovima utvrđenim ovim zakonom poslodavac ne može zapošljavati nova lica koja bi zamenila učesnike u štrajku, osim ako su ugroženi bezbednost lica i imovine u smislu člana 7. stav 1. ovog zakona, održavanje minimuma procesa rada koji obezbeđuje sigurnost imovine i lica, kao i izvršavanje međunarodnih obaveza u smislu čl. 9. i 10. ovog zakona.

Prema tome, ako štrajk nije organizovan na način utvrđen Zakonom, ne postoji zabrana predviđena članom 15. stav 1. Zakona.

Međutim, da li je u konkretnom slučaju štrajk zakonit ili nezakonit zavisi od okolnosti konkretnog slučaja, te ovo ministarstvo u postupku davanja mišljenja nije ovlašćeno da utvrđuje da li je štrajk nezakonit.

(Mišljenje Ministarstva rada i socijalne politike; broj 011-00-799/2010-02, od 26.11.2010. god.)

Zaposleni koji je u štrajku ne ostvaruje pravo na zaradu - Da li zaposleni ima pravo na naknadu zarade za vreme štrajka?

Članom 14. stav 2. *Zakona o štrajku* („Službeni list SRJ”, broj 29/96 i „Sl. glasnik RS”, br. 101/05 - dr. zakon) predviđeno je da zaposleni koji učestvuje u štrajku ostvaruje osnovna prava iz radnog odnosa, osim prava na zaradu, a prava iz socijalnog osiguranja - u skladu sa propisima o socijalnom osiguranju.

S obzirom na to da prema navedenoj odredbi člana 14. *Zakona o štrajku* zaposleni koji učestvuje u štrajku ne ostvaruje pravo na zaradu, kao i da tom ili drugim odredbama Zakona nije predviđena mogućnost da se ovo pitanje kolektivnim ugovorom uredi na drugačiji način, mišljenja smo da se kolektivnim ugovorom ne može utvrditi pravo zaposlenih na naknadu zarade za vreme štrajka.

(Mišljenje Ministarstva rada i socijalne politike; broj 011 -00-774/2010-02, od 28.10.2010. god.)

Zasnivanje radnog odnosa sa penzionerom - Da li starosni penzioner može da zasnuje radni odnos ili da zaključi ugovor o delu, i da li mu se obustavlja penzija po tom osnovu?

Nema zakonskih smetnji da se sa korisnikom starosne penzije zasnuje radni odnos zaključiva-

njem ugovora o radu, u skladu sa članovima 30-33. *Zakona o radu* („Sl. glasnik RS”, br. 24/05, 61/05 i 54/09), odnosno da se zaključi ugovor o delu, saglasno članu 199. tog zakona.

Korisniku starosne penzije koji zasnuje radni odnos ili zaključi ugovor o delu ne obustavlja se isplata penzije koju je ostvario u skladu sa propisima o penzijskom i invalidskom osiguranju.

Po pitanju obaveze plaćanja doprinosa i visine doprinosa koji se plaća na zaradu, odnosno naknadu koja se ostvaruje po osnovu ugovora o delu, obratite se Ministarstvu finansija na nadležnost.

(Mišljenje Ministarstva rada i socijalne politike; broj 011 -00-942/2010-02, od 16.12.2010. god.)

Dnevnica za službeni put tokom stručnog osposobljavanja - Da li nezaposleno lice sa kojim je zaključen ugovor o stručnom osposobljavanju i usavršavanju ima pravo na isplatu dnevnica za vreme provedeno na službenom putu?

Članom 201. stav 1. tačka 1) *Zakona o radu* („Sl. glasnik RS”, br. 24/05, 61/05 i 54/09) predviđeno je da se radi obavljanja pripravničkog staža sa nezaposlenim licem može zaključiti ugovor o stručnom osposobljavanju i usavršavanju.

U ovom slučaju zaposleni ne zasniva radni odnos. Stavom 2. istog člana *Zakona o radu* utvrđeno je da poslodavac može pomenutom licu iz prethodnog stava da obezbedi novčanu naknadu i druga prava, u skladu sa zakonom, opštim aktom ili ugovorom o stručnom osposobljavanju i usavršavanju. Prema tome, pravo na novčanu naknadu i druga prava (naknade troškova, druga primanja i druga prava i obaveze) uređuju se ugovorom i to prilikom stupanja na stručno usavršavanje, odnosno osposobljavanje.

Iz navedenog proizlazi da se i putni troškovi, kao i druga prava, ugovaraju između poslodavca i lica koje zaključuje ugovor o stručnom osposobljavanju i usavršavanju, što znači da ukoliko se u ugovor unese i odredba kojom se predviđaju putni troškovi ovog lica, ono ima pravo na isplatu dnevnica za vreme provedeno na službenom putu.

U suprotnom, ukoliko se putni troškovi ne ugovore kao obaveza poslodavca, lice koje zaključuje ugovor samo snosi navedene troškove.

(Ministarstvo rada i socijalne politike; mart 2011. god.)